

YENİ TV PROGRAM ÜRETİM DÜZENİ VE YAPIM AŞAMALARINDAKİ GELİŞMELER

THE NEW TV PROGRAM PRODUCTION SYSTEM AND DEVELOPMENT IN PRODUCTION PHASES

Prof. Dr. Hasan Ünlen DEMİRALP
Yakın Doğu Üniversitesi,
İletişim Fakültesi,
unlendemiralp@neu.edu.tr

Received 12 March 2017- Accepted 8 June 2017
Gönderim 12 Mart 2017- Kabul 8 Haziran 2017

Abstract: Important alterations occurred in television broadcasting as a result of the technological, economical, social and political developments between 1970's and 1990's. Channel capacities increased and commercial corporations were added to public service broadcasting corporations. As the televisions grew the program need grew. As the independent producers and the production companies became more important to satisfy this need, television program production order and production phases were affected. Our aim in this article is to study the production phases within the context of the new developments and changing production order in television broadcasting.

Keywords: New program production system, new communication technologies, program project, production phases.

Öz: 1970'li ve 1990'lı yıllar arasında gerçekleşen teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler sonucunda televizyon yayıncılığında önemli değişiklikler olmuş, kanal kapasiteleri artmış, kamu hizmeti yayıncılığı yapan yayın kuruluşlarının yanı sıra ticari (özel) televizyonlar yayın hayatına katılmıştır. Sayıları artan ve yaygınlaşan televizyonlarla birlikte program ihtiyacı da artmıştır. Bu ihtiyaçların karşılanmasında bağımsız yapımcılar ve yapım şirketleri önem kazanmaya başlamış, bu da program üretim düzenini ve yapım aşamalarının tanımlanmasını etkilemiştir. Bu çalışmada amacımız, televizyon yayıncılığındaki yeni gelişmeler ve değişen program üretim düzeni bağlamında (çerçevesinde) yapım aşamalarını irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Yeni program üretim düzeni, yeni iletişim teknolojileri, program projesi, yapım aşamaları.

GİRİŞ

1970'li yıllarla birlikte, yerleşik kitle iletişim sistemini zorlayan teknolojik gelişmeler ve birbiri ardına ortaya çıkan yeni iletişim araçları, 1990'lı yıllara gelindiğinde bütün dünyada iletişim ortamını köklü bir şekilde değiştirmiştir (Alemdar ve Kaya, 1993: 10).

Mikrodalga linkleri, doğrudan yayın ve haberleşme uyduları, koaksiyel ve cam elyaf kablolar, bilgisayarlar ve sayısal teknoloji, video kayıt ve kurgu sistemleri iletişim sistemleri arasındaki sınırları kaldırmış, hizmetleri çeşitlendirmiş ve kanal kapasitelerini arttırmıştır.

Sanayi ülkeleri, bu teknolojilere yaptıkları yatırımlardan sonuç alabilmek ve üretimlerini sürdürebilmek için, kanal kapasitelerinin kullanılmasını, kablo ve uydular aracılığı ile televizyon yayını gibi yeni yayın biçimlerinin uygulama alanına girmesini teşvik etmişlerdir (Topuz, 1987: 1). Batı Avrupa ülkeleri, kamu açıkları sorununun özellikle gündemde olduğu bir ortamda bu durumla karşı karşıya kalmışlardır. Bundan dolayı, TV yayıncılığı alanında yeni kamu yatırımlarına girmek mümkün olmamıştır. Ayrıca, bu dönemde, TV yayıncılığının, hizmet sektörü olarak yoğun iş gücünden yararlanması, günün ekonomi anlayışı bakımından, Pazar ekonomisi kurallarının işletilmesinin ve demokrasi anlayışı bakımından fikirlerin serbestçe oluşumunun, ifade edilmesinin ve dolaşımının gereği üzerinde durulmuştur (Demiralp, 1996: 1005).

Yukarıda kısaca söz edilen teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasal sebeplerden dolayı, televizyon yayınlarındaki kamu tekeli kaldırılmış, bu alan özel girişime açılmış ve böylece ikili sisteme geçilmiştir. Özellikle kara Avrupası'nda egemen olan "kamu hizmeti yayıncılığı" anlayışını sürdüren kamu kuruluşlarının yanında ticari (özel) televizyonlar hızla yaygınlaşmıştır. 1990'lı yılların başından itibaren Türkiye'de görülen gelişme, bunun tipik bir örneğidir.

Televizyonların yaygınlaşmasıyla birlikte, bağımsız yapımcıların ve yapım şirketlerinin sayısı artmış, program üretim düzeni ve yapım süreci ile yapım aşamalarının tanımlanması da bu olgudan etkilenmiştir.

1. YENİ PROGRAM ÜRETİM DÜZENİ

Sayıları giderek artan yayın kuruluşları, yayınladıkları programların önemli bölümünü, bünyelerinde eleman istihdam etmek yerine, bağımsız yapımcılar veya bağımsız yapım şirketlerinden sağlamaya başlamışlardır.

Günümüzde de devam eden bu uygulamada iki yol izlenmektedir: Birinci yol, yayın kuruluşlarının, yayınlamayı planladıkları programlarla ilgili ana fikir ve düşüncelerini yapım şirketlerine açmaları ve onlardan bu düşünceleri geliştirip bir program projesine dönüştürerek sunmalarını beklemeleridir. İkinci yol ise bağımsız yapımcıların veya yapım şirketlerinin, kendi program fikirlerini içeren projeleri, yayın kuruluşlarına, program önerisi haline getirerek sunmalarıdır. Her iki durumda da kuruluşlar, projeleri onaylarsa yapımlara başlanır. Böylece yapım sürecinde ilk aşama tamamlanmış olur.

2. YAPIM SÜRECİ VE YAPIM AŞAMALARI¹

Yapım süreci, programların yapımında, ana fikirden başlayarak, yayına ve program dosyasının kapatılmasına kadar geçen sürede gerçekleştirilen bütün uygulamaları ve atılan adımları kapsar.

Yapım sürecinde gerçekleştirilen uygulamaların niteliklerine göre gruplandırılması, “yapım aşaması” olarak tanımlanır.

Bir programın yapım sürecinde gerçekleşen uygulamalar, o programın türüne göre bazı farklılıklar gösterse de burada genel olarak ele alınmış ve ilgili yapım aşamasıyla birlikte verilmiştir:

2.1. “Program Geliştirme ve Projeye Dönüştürme” Aşaması (Geliştirim)

- A. Özgün ve gerçekleştirilebilir bir fikir bulmak,
- B. Fikri geliştirmek için ön araştırma yapmak,
- C. Programın amacını ve hedef kitlesini belirlemek,
- D. Hedef kitlenin ihtiyaçlarını, sorunlarını ve beklentilerini göz önünde tutarak, dikkatini ve ilgisini çekecek bir program yaklaşımı bulmak,
- E. Programın yapım tarzını, yapı ve içeriğini, başka bir deyişle görsel ve işitsel içeriğini belirlemek,
- F. Sunucu, oyuncu, konuklar ve sanatçılar gibi kamera önünde yer alacak kişilerle ön görüşme yapmak,
- G. Teknik konularla ilgili ihtiyaçları saptamak,
- H. Programın maliyetini hesaplayarak, tahmini bütçeyi hazırlamak,
- I. Program projesini sunmak

2.2. “Yapım Öncesi” Aşaması (Projenin onaylanması durumunda yapımla ilgili hazırlıklar)

- A. Program geliştirme (oluşturma) evresinde yapılan araştırmayı derinleştirmek,
- B. Konu araştırmasının yanında, program, stüdyo dışında gerçekleştirilecekse, mekân araştırması yapmak,
- C. Program metnini yazmak veya yazdırmak,
- D. Çekim senaryosunu hazırlamak, ihtiyaç varsa, resimli öyküleri çizmek veya çizdirmek,

¹ Bu bölümde yer alan tanımlar ve açıklamalar, kişisel deneyimlerimin yanı sıra, Erol Mutlu'nun “Televizyonda Program Yapımı”, Colin Hart'ın “Television Program Making” ve Cathrine Kellison'un “Producing For TV and Video” kitaplarından yararlanılarak hazırlandı.

E. Sunucu, oyuncu, konuklar ve sanatçılar gibi programda yer alacak kişileri kesinleştirmek, onlarla sözleşmeleri yapmak,

F. Yapım takvimini hazırlamak,

G. Okuma provalarını, soğuk ve sıcak provaları gerçekleştirmek,

H. Sanat yönetmenleriyle görüşerek, dekor, kostüm ve aksesuarlarla ilgili tasarımların gerçekleşmesini, imalatını veya teminini ve dekorun kurulmasını sağlamak,

I. Grafikler, fotoğraflar ve illüstrasyonlar gibi görsel malzemeleri hazırlamak,

J. İhtiyaç halinde, arşiv filmlerini izlemek ve gerekli olanları seçmek,

K. Programda kullanılacak müzikleri seçmek veya besteletmek. Bunlarla ilgili telif hakları konularını çözüme kavuşturmak,

L. Program çekiminde yer alacak yönetmen, kameraman, ışıkçı, sesçi gibi elemanlardan oluşan yapım ekibini kurmak,

M. Stüdyo dışında yapılacak çalışmalarda, görevlilere konaklama, yeme ve içme gibi imkânları sağlamak.

2. 3. “Yapım” Aşaması

Yapım öncesindeki hazırlıklar, eksiksiz olarak tamamlandıktan sonra yapıma geçilir. Bu aşamada, “çekim”e (kayıt) başlanır ve süreç, çekim bitene kadar devam eder. Program canlı yayınlanacak ise, yayın süreci, yapım aşamasını oluşturur.

2. 4. “Yapım Sonrası” Aşaması

A. Kaba kurguyu ve ardından ince kurguyu gerçekleştirmek,

B. Ses (görüntü üzerine sesli anlatım), müzik, ses efektleri ve görsel efektler eklemek,

C. Gerekiyorsa, düzeltmeleri ve değişiklikleri yapmak, eksiklikleri gidermek,

D. Jenerikleri hazırlamak,

E. Yayın kopyasını kaydetmek,

F. Programı yayın kuruluşuna sunmak (program, bağımsız bir yapımcı veya şirket tarafından gerçekleştirilmişse).

G. Programı bütün unsurlarını tamamlayarak yayına hazır hale getirmek.

2. 5. “Son İşlemler” Aşaması:

A. Sözleşmelerle ilgili işlemleri sonlandırmak,

B. Ödenmemiş faturaları ödemek,

C. Bütçeyi kapatmak,

D. Yapıma yardımcı olan kurum, kuruluş ve kişilere teşekkür mektupları yazmak,

E. Tanıtım, reklam, halkla ilişkiler gibi faaliyetleri yürütmek,

F. Program dosyasını kapatmak.

3. YAPIM AŞAMALARININ TAMAMLANMASINDA FARKLI YAKLAŞIMLAR

- Ivan Cury, yapım sürecini, program projesi kabul edildikten sonra başlatır ve “Program Geliştirme ve Proje Dönüştürme” aşamasına yapım aşaması olarak değinmez ve üç yapım aşaması öngörür: “Yapım Öncesi”, “Yapım” ve “Yapım Sonrası” (Cury, 1998: 179; 192- 199).
- “Cybercollege” (Televizyon, video ve radyo yapımcılığı ile ilgili ücretsiz eğitim veren internet sitesi), üç yapım aşamasından söz eder. Bunlar: “Yapım Öncesi”, “Yapım” ve “Yapım Sonrası”dır (www.cybercollege.com). Burada Ivan Cury’den farklı olan, yapım öncesi aşamasına, “Program Geliştirme ve Proje Dönüştürme” aşamasının dâhil edilmiş olmasıdır.
- Erol Mutlu’ya göre program yapımı dört aşamada gerçekleşir: “Yapım Öncesi Planlama/Hazırlık”, “Teknik Olanakların ve Mekânın Hazırlanması”, “Yapım” ve “Yapım Sonrası Evresi”. Mutlu da “Program Geliştirme ve Projeye Dönüştürme” aşamasını yapım öncesi aşamasına dâhil eder. Ancak yapım öncesinde gerçekleşen işlemlerden dekorların temini ve kurulmasını, soğuk ve sıcak provaların gerçekleşmesini, grafik, slayt ve film gibi görsel malzemelerin kullanıma hazır hale gelmelerini ve teknik hazırlıkların tamamlanmasını “Teknik Olanakların ve Mekanın Hazırlanması” ana başlığı altında yapım aşaması olarak önerir (Mutlu, 1995: 25- 29).
- Alessandra Kaminski, dört yapım aşaması önerir. Bunlar: “Program Fikri”, “Yapım Öncesi”, “Yapım” ve “Yapım Sonrası”dır. Kaminski, Cybercollege’den farklı olarak, program geliştirme ve proje dönüştürme aşamasını yapım öncesinden ayırır ve program fikri başlığı altında bağımsızlaştırır (www.dosomethingdifferentmedia.com).
- Colin Hart, beş yapım aşaması üzerinde durur. “Geliştirim” (program geliştirme ve projeye dönüştürme), “Yapım Öncesi”, “Yapım”, “Yapım Sonrası” ve “Son İşlemler” (Hart, 1999: 2– 4).
- Cathrine Kellison, tıpkı Colin Hart gibi beş yapım aşamasından söz eder: “Proje geliştirme” (program geliştirme ve projeye dönüştürme), “Yapım Öncesi”, “Yapım”, “Yapım Sonrası” ve “Son İşlemler” (Kellison: 2012, 6- 8).

SONUÇ

Yukarıda verilen yapım aşamalarının belirlenmesiyle ilgili ilk dört örnekte yer alan ve daha birçok kaynakta rastlayabileceğimiz üçlü ve dördü düzenlemeler, günümüzde yaygın bir şekilde uygulanan program üretim düzeninde yetersiz kalacaktır.

Bir TV yapımında “Program Geliştirme ve Projeye Dönüştürme” aşaması, yeni program üretim düzeninin olmazsa olmazıdır. Bu aşamada, ana hatlarıyla, programın amacı, mesajı, hedef kitlesi, hedef kitleye nasıl ulaşılacağı, programın yapısı ve konusu, başka bir deyişle görsel ve işitsel içeriği, teknik konularla ilgili ihtiyaçlar ve tahmini bütçe yer alır. Ancak, bu hususlar değerlendirildikten ve onaylandıktan sonra yapım hazırlıklarına başlanabilecek ve yapım öncesi aşamasına geçilebilecektir.

Yukarıdaki ilk dört örnekte, yapımlarda son aşama olan “Son İşlemler” de yer almamaktadır. Bir yapımda, program maliyetinin hesaplanmayacağı ve bütçenin kapanmayacağı düşünülemez. Yoğun rekabet ortamı yaşanan televizyon yayıncılığında, tanıtım, reklam ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin ihmal edilmemesi gerekir. Bunların yanı sıra, yapılması gereken kırtasiye ve büro işleri de olabilir. Bu durumda, beşinci aşama olan “Son İşlemler”in yapım aşamaları içerisinde olmaması eksiklik olacaktır.

Sonuç olarak, Hart ve Kellison’un da belirttiği gibi, program yapım sürecinin beş yapım aşaması, “Program Geliştirme ve Projeye Dönüştürme”, Yapım Öncesi”, “Yapım”, “Yapım Sonrası” ve “Son İşlemler” olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alemdar, K. ve Kaya. R. (1993), “*Radyo-Televizyonda Yeni Düzen*”, TOBB. Yayınları, Ankara.
- Cury, I. (1999), “*Directing and Producing for Television*”, USA: Focal Press
- Demiralp, H. Ü. (1996), “Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve TRT Televizyonu”, *Yeni Türkiye, (Media Özel Sayısı 2)*, 96(12): 1005-1013.
- Hart, C. (1999), “*Television Program Making: Everything you need to know to get started*”, Focal Press, London.
- Kellison, C. (2012), “*Producing for TV and Video: A Real World Approach*”, Taylor & Francis, Burlington.
- Mutlu, E. (1995), “*Televizyonda Program Yapımı*”, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Topuz, H. (1987), “İletişim Teknolojisi, Yeni Girişimler ve Çoğulculuk”, *İletişim Dünyası*, İstanbul.

Cyber College, (2016), <http://www.cybercollege.com/tvp001-2.htm>, Erişim Tarihi: 31.07.2016.

Media, (2015), <http://www.dosomethingdifferentmedia.com/our-4-step-video-production-process>, Erişim Tarihi: 01.08.2016.

1940 yılında Denizli'nin Çal kazasında doğdu. İlkokulu Kozan'da tamamladı. 1960 yılında TED Ankara Koleji'nden mezun oldu. 1970 yılında Ankara Üniversitesi DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1963 yılında Ankara Radyosu'nda programcı olarak çalışmaya başladı. 1964 yılında İngiltere'de, 1965- 1966 yıllarında Almanya'da televizyon yapımcılığı ve yönetmenliği konusunda eğitim aldı. 1966 yılında Ankara Televizyonu'na atandı. 1968- 1982 yılları arasında çeşitli kademelerde yönetici olarak çalıştı. İdari görevlerinin yanı sıra yapımcı ve yönetmen olarak TV oyunları ve belgeseller gerçekleştirdi. TRT'yi temsilen birçok uluslar arası toplantıya katıldı. Jüri üyeliklerinde bulundu.1982 yılında Anadolu Üniversitesi'nde Açık Öğretim Fakültesi'nin kuruluşunda görev aldı ve akademik kariyerine başladı. İletişim alanında yüksek lisans belgesini Anadolu Üniversitesi'nden, Marmara Üniversitesi'nden ise Sinema-Televizyon ve Fotoğrafçılık Ana Sanat Dalı'ndan sanatta yeterlilik belgesini aldı. 1987 yılında Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde göreve başladı. Akademik ünvanlarını burada aldı. 2006 yılında emekli oldu. Anadolu Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde akademik çalışmalarına devam ederken yönetmen olarak tanıtıcı filmler ve belgeseller gerçekleştirdi. 1989- 1993 yılları arasında Üniversiteden izinli olarak Ankara Televizyonu'nda program müdürlüğü yaptı. 1997- 1998 yıllarında KKTC'de Uluslararası Amerikan Üniversitesi'nde, 1999- 2001 yılları arasında Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde çalıştı. 2000 yılında 37. Antalya Film Festivali'nde büyük jüri üyeliğinde bulundu. 2005 yılından bu yana Yakındoğu Üniversitesi'nde görev yapmaktadır.

He was born in 1940, in Çal county of Denizli. He completed elementary school in Kozan, graduated from TED Ankara College in 1960. Following that, he graduated from the Department of English Language & Literature of L.H.G.F Ankara University in 1970. In 1963, he started to work as a program producer at Ankara Radio. He had training on television production and supervision in Germany (1965 and 1966) and in England (1964). In 1966, he was assigned to Ankara Television. He worked as an administrator at various levels between the years of 1968- 1982. Besides his

administrative assignments, he executed TV plays and documentaries as a producer and director. He represented TRT at many international conventions and was a member of the jury at many events. In 1982, he had an assignment at Anatolian University where he contributed to the start of Open Education Faculty and began his scholarly career there. From Anatolian University, he had masters' degree in communication sciences and from Marmara University he had certificate of proficiency in Cinema, Television and Photographical Arts Major. His assignment at Faculty of Communication of Gazi University started in 1987. There he received his academic titles and retired in 2006. During his postgraduate studies at Anatolian and Gazi Universities, he directed documentaries and commercials. Between 1989 and 1993, with university's consent, he had a post at Ankara Television as a program manger. He worked at TRNC Girne American University between 1997- 1998 and at Eastern Mediterranean University, between 1999 and 2001. He was a member of the Grand Jury at 37th Antalya Film Festival, 2000. Since 2005, he has been working at Near East University.